

«ՀՐԱՄԱՆԱՏՐՈՒՄ ԱՌԱԶԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՈՎ».
ԻՆՉԵՐԵ՞Ն Է*

Ղ. Ս. ՉԻԼԻՆԳԱՐՅԱՆ, պահեստազորի գնդապետ,
ՀՀ ՊՆ ՊԱՀՀ-ի ԳՀԿ ղեկավար–«ՀԲ» ՌԳՀ գլխավոր խմբագիր,
Թ. Ղ. ՉԻԼԻՆԳԱՐՅԱՆ, կապիտան, ՀՀ ՊՆ ՊԱՀՀ-ի լեզվական
խմբագրման խմբի թարգմանիչ, Բ. Վ. ՓԻՐՈՅԱՆ, մայոր, ՀՀ ՊՆ
ՊԱՀՀ-ի լեզվական խմբագրման խմբի պետ

Տանում ենք հրնուց մեր գանձերն անգին,
Մեր գանձերը ծով,
Ինչ որ դարերով
Երկնել է, ծընել մեր խորունկ հոգին
Հայոց լեռներում,
Բարձր լեռներում:
Հ. Թումանյան, «Հայոց լեռներում»

Ներածություն

Ներկայումս համընդհանրացման հզոր ալիքը ջնջում ու վերացնում է ազգերի միջև դարերով ու հազարամյակներով գոյություն ունեցած աշխարհագրական, հոգևոր-մշակութային, կենցաղային և այլ բնույթի սահմանները: Այժմ

փոքր ազգերի ազգային ինքնության միակ գործուն պատվարը ազգային լեզուն է¹, որը ևս ենթարկվում է մեծ տերությունների ու պետական միավորումների գործադրած «փափուկ ուժի» հզոր հարվածներին: Որպես

* Հոդվածն ստացվել է 04.08.23: Հոդվածի գրախոսությունը ստացվել է 20.09.2023:

¹ Այս մասին հանգամանորեն տես *Bruce Stokes*. Language: The cornerstone of national identity. "Pew Research Center", 1 February 2017 (<https://www.pewresearch.org/global/2017/02/01/language-the-cornerstone-of-national-identity/>); *Е. В. Кузнецова*. Язык и национальная идентичность. «Омский научный вестник», 2011, № 3 (<https://cyberleninka.ru/article/n/yazyk-i-natsionalnaya-identichnost/viewer>); Ղ. Ս. Չիլինգարյան, Ազգը, ազգային ինքնությունը և լեզուն՝ որպես հոգևոր անվտանգության առանցքային օբյեկտներ. եռալեզու պաշտպանական-անվտանգային բառարանը՝ որպես լեզվի բնագավառում համատեղայնացման օրինակ: «ՀԲ», 2018, հմ. 3:

գործիք կիրառվում են օտար լեզուների զանգվածային ուսուցումը, ժողովրդական լայն զանգվածների համար դյուրընկալելի էժանագին արվեստը (խորհրդային շրջանում այն կոչվում էր «ռաբիս»), գիտության ու մշակույթի տարածությունում «համաշխարհային» լեզվի անսահմանափակ գերիշխման հետևանքով դրան հաղորդակից լինելու անհրաժեշտությունը, արտաքին ազդեցություններով ազգային հասարակություններում տարաբնույթ լեզվական հակամարտությունների հրահրումն ու լեզվամտածողությունը քայքայող սխալների զանգվածային տարածումը:

Որպես օրինակ բերենք շոտլանդերենի դիպվածը: Անգլիայի դրոմամբ Շոտլանդիայում բռնկեց սուր և անհաշտ բանավեճ շոտլանդերենի՝ գաելական կամ կելտական արմատների հարցով: Այս վեճը այնքան լարեց կողմերին, որ նրանք անգամ չնկատեցին, թե ինչպես անգլերենը «խեղդամահ» արեց շոտլանդերենին²:

Հանդիպում են զգալի թվով* անհատներ, որոնք փորձում են ինքնահաստատվել ոչ թե իրենց գիտելիքների հարստացմամբ, հոգևոր ներաշխարհի զարգացմամբ, ազգային արժեքների և ավանդույթների հիմքի վրա ինքնակատարելագործմամբ, այլ արտաքին ճնշման տակ հեշտությամբ են հրաժարվում դարերի վեր իրենց ազգերը պատմական արհավիրքների բովում կործանարար ներգործությունից պահպանող լեզվական համակարգից, մտածելակերպից, անգամ հասարակության բջջային կազմակերպվածքից: Նրանք չեն էլ նկատում, թե ինչ անդամալի փոփոխությունների է ենթարկվում իրենց ազգային հոգեկերտվածքը: «Ժամանակակից մարդու» կերպարանք ստանալու նկրտումով տոգորված՝ նրանք պատրաստ են, կորցնելով տարրական դատողականությունը, շարժվելու «դրսից փչող քամու ուղղությամբ»:

Նման դրսևորումներից պետք է համարել մեր արդյունավետ կրթական համակարգի փոխարինումը մի համակարգով, որն առաջատար պետությունները կա՛ն չընդունեցին, կա՛ն մասամբ ներդրելուց հետո՝ հրաժարվեցին, մեր պարզ ու հասկանալի բառերի ու տերմինների փոխարինումը օտարալեզու «ճոխ և տպավորիչ» տերմիններով կամ (ինչը շատ ավելի վատ ու վտանգավոր է) հապճեպությամբ «թխված» շինծու արտահայտություններով (այն հիմնավորմամբ, թե «լավ է վատ հայերենով, քան լավ օտար լեզվով»): Այդ դրսևորումներից է նաև այն փաստը, որ մեր դաշտերից և այգիներից անհետացել են բանջարեղենի ու մրգերի հայկական նրբահամ ու բուրավետ սորտերը՝ իրենց տեղը զիջելով անհոտ և համազուրկ օտարածին պտուղներին, և անգամ զովազդվում է, թե «մեր Կարսի խորովածը եվրոպական ստանդարտներով է»:

² Տես Ե. Վ. Կուզնեցովա, Նշ. աշխ.:

* «Զգալի թվով» ասելով մենք նկատի չունենք դրա հարաբերությունը բնակչության թվաքանակին, այլ միայն այն հանգամանքը, որ այդ «քանակը» հաճախ վերածվում է «որակի»:

Վիճակն իրոք որ հույժ տազնապալի է: Հատկապես՝ հասարակության ու պետության կենսագործունեության այն ոլորտներում, որոնք նոր են սկզբնավորվում և զգալի չափով կրում են ընդօրինակման (ստույգ ասած՝ պարզամիտ պատճենման) բնույթ: Ահա այդպիսի ոլորտներից է պաշտպանական-անվտանգային (կամ ռազմական) ոլորտը:

1. Պաշտպանական ոլորտում տերմինաշինության որոշ պրոբլեմներ

Մեր Ձինված ուժերն ստեղծվեցին գերազանցապես կամավորների ու խորհրդային սպաների միաձուլմամբ ծնունդ առած հերոսական ու հաղթական ուժերի հիմքի վրա: Սակայն պետության կարևոր և բնութագրական հատկանիշը նրա կանոնավոր բանակն է: Ուստի դարձյալ շտապողականության ու անվերահսկելիության մթնոլորտում, առանց որևէ քննադատական վերլուծության «ստեղծվեցին» (թարգմանաբար) ղեկավար փաստաթղթերն ու ձեռնարկները: Այդ «ավանդույթն» արմատացավ և այժմ էլ շարունակում է մնալ որպես «տերմինաշինության» գերիշխող մեթոդ: Անգամ «բառարանագիրներից» մեկը հպարտությամբ նշում է, թե «չի օգտվել որևէ աղբյուրից»:

Այս ամենի հետևանքով պաշտպանական հասկացության-տերմինաբանական ապարատի բառապաշարը լի է անհանդուրժելի արտահայտություններով, որոնք ոչ միայն աղտոտում են մեր լեզուն և աղավաղում լեզվամտածողությունը, այլև խաթարում մեր ազգային ինքնությունը, քանի որ հանուն դրա «անձեռնմխելիության» հանդես է գալիս զինվորականության մի որոշ խավ³:

Հիմնական պրոբլեմն այն է, որ «ռազմագիտական տերմինաշինությամբ» երբեմն զբաղվում են մարդիկ, որոնք ոչ միայն ծանոթ չեն տերմինաշինության հիմնական սկզբունքներին*, այլև բավարար չափով չեն տիրապետում ոչ միայն անգլերենին ու ռուսերենին, այլև հայերենին և անգամ իրենց մասնագիտության նրբություններին: Նրանք, կարդալով տվյալ թեմայով մի քանի օտարալեզու հոդված և տվյալ լեզուն վատ իմանալու պատճառով սխալ ըմբռնելով դրանց իմաստը, սկսում են իրենց համարել տվյալ ոլորտի «գիտակներ» և ձգտում են իրենց թյուր պատկերացումները համառորեն պարտադրել ոչ թե տրամաբանված դատողությունների համոզչությամբ, այլ անհարկի եռանդով:

Այդպես են շրջանառության մեջ դրվել և համառորեն պահպանվում «խուսավարում» (որպես «маневр» – “maneuver”), «պատսպարում» (որպես «прикрытие» – “covering”) և այլ նմանատիպ «մարգարիտներ»:

³ Տես, օրինակ, *Ա. Ա. Խաչատրյան, Դ. Ս. Չիլինգարյան*, Հայոց լեզվի ներկայիս վիճակից բխող որոշ հարցերի մասին: «ՀԲ», 2021, հմ. 4:

* Այդ սկզբունքները տես սույն հոդվածի երրորդ բաժնում:

Ստորև մենք լեզվական ու բովանդակային (իմաստային) տեսանկյունից կվերլուծենք նման արտահայտություններից մեկը՝ «իրամանատրում առաջադրանքի միջոցով» բառաշարքը, և կհիմնավորենք դրա անհամապատասխանությունը հայերենի նորմերին և *“Mission Command”* ռազմագիտական հասկացությանը: Սակայն մինչ բուն վերլուծությանն անցնելը ընթերցողին համառոտակի հիշեցնենք տերմինաշինության հիմնական սկզբունքները (ներկայացվող պահանջները)*:

2. Տերմինաշինության հիմնական սկզբունքները

Տվյալ թեմային առնչվող մի շարք աշխատություններից մենք որպես առավել ամփոփիչ, համադասաված ու հետևողական ընտրել ենք Պ. Արթուր Ջահուկյանի առաջարկած համակարգը:

Ըստ այդ սկզբունքների՝

1. ԺՀԼ բառակազմական միջոցներով, հատկապես ածանցմամբ և բարդմամբ տերմիններ կազմել միայն այն դեպքում, երբ պարզվում է, որ տվյալ տերմինային իմաստների համար հայերենում լիովին համապատասխան բառեր չկան:
2. Պատմական ժառանգորդությունը չխախտելու նպատակով լայն գործածության մեջ գտնվող տերմինները այլ տերմիններով փոխարինել միայն ամենաանհրաժեշտ դեպքերում, մասնավորապես այն դեպքերում, երբ եղած տերմինների գործածությունը կարող է առաջ բերել թյուրըմբռնում և խստորեն հակասում է տերմինների արդի իմաստներին:
3. Հաշվի առնել գիտության տվյալ ճյուղի տվյալ բնագավառում գործածվող տերմինների կապը և համակարգային փոխհարաբերությունը, իմաստային հակադրությունները, հայերեն թե փոխառյալ լինելը, բառակազմական ընդհանուր գծերն ու առանձնահատկությունները՝ համակարգի համասեռությունը չխախտելու, հետագա տերմինակերտումը միևնույն սկզբունքներով շարունակելու և ընդհանրապես այդ բնագավառի հասկացությունների համակարգի տերմինային համակարգությունն ապահովելու համար:
4. Հաշվի առնել տերմինների աղբյուր-լեզուների համեմատությամբ հայոց լեզվի բառակազմական համակարգի առանձնահատկությունները և հնարավորությունները, միևնույն արմատներից ծագող տերմինների բառակազմական փնջերի ներքին կապերը, պակասող ու հավելական (նույնանիշային) օղակները և խուսափել որևէ տեսակետից առավելություն չունեցող հավելուրդային ու նույնանիշ տերմինների ստեղծումը:
5. Հաշվի առնել հարակից գիտությունների տերմինային համակարգերը՝ տարբեր գիտությունների մեջ գործածվող միաբնույթ (միևնույն բառից

* Հեղինակները արժեքավոր քննարկումների համար շնորհակալություն են հայտնում Ն. Հ. Բաղդասարյանին, Ա. Ա. Խաչատրյանին, Ա. Ա. Մարտիրոսյանին, Ն. Ս. Մկրտչյանին, Ա. Զ. Պետրոսյանին:

ծագող) տերմինների միջև բացարձակ խզում առաջ չբերելու և հայերենի տերմինային տարբերակները ավելորդ կերպով չբազմացնելու նպատակով: Գիտությունների մեծ մասում գործածվող միևնույն ծագման օտար տերմինի դիմաց նոր տերմին ստեղծել միայն ամենաանհրաժեշտ դեպքերում, երբ տվյալ գիտության մեջ գործածվող իմաստը խիստ պայմանականորեն է կապվում այլ գիտությունների մեջ գործածվող համապատասխան տերմինի առաջնային (սկզբնական) իմաստին:

6. Նախապատվություն տալ նոր ստեղծվող տերմինի տարբերակներից առավել կարճին:

7. Խուսափել կամայական ստուգաբանությունից, արհեստական տերմինների ստեղծումից, տերմինային տարրերի կամայական կրճատումից...»⁴:

Դրան ավելացնենք Գուրգեն Սևակի ձևակերպած հետևյալ պահանջը. «Թույլ չտալ այնպիսի ձևերի գործածությունը, որոնք խորթ են հայերենի քերականական կառուցվածքին, անհարիր են համաժողովրդական լեզվական մտածողությանը, շփոթում և խեղաթյուրում են հայոց լեզվի ներքին օրենքները և խանգարում դրանց զարգացմանը»⁵:

3. «Հրամանատրում առաջադրանքի միջոցով» արտահայտության լեզվական վերլուծություն

Ժամանակակից «Հրամանատրում առաջադրանքի միջոցով» արտահայտությունը կազմված է «հրամանատրում» և «առաջադրանքի միջոցով», բաղադրիչներից:

«Հրամանատրում» բառը արձանագրված է միայն Է. Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարան»-ում⁶ և չի հանդիպում ոչ մի այլ բառարանում՝ ինչպես գրաբարի⁷, այնպես էլ աշխարհաբարի⁸: Աղայանը «հրա-

⁴ Տես Գ. Ջահուկյան, Հայերենի տերմինաբանության սկզբունքները: «Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու»: Ե, 2006, էջ 24:

⁵ Գ. Սևակ, Հայոց լեզվի կանոնարկման ընդհանուր սկզբունքները: «Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու»: Ե., 2006 թ., էջ 22:

⁶ Տես Է. Բ. Աղայան, Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Ե., 1976, էջ 903: Հարկ ենք համարում նշել, որ Աղայանի բառարանում առանց որևէ նշագրման (այսինքն՝ որպես այժմ աշխարհաբարում լայնորեն կիրառվող բառ) արձանագրված են նաև մի շարք այլ բայակերտ գոյականներ, որոնք կա՛մ չկան այլ բառարաններում (երգում, գտնում, նրբագայում), կա՛մ առանձին բառարաններում տրվում են որպես հնացած, բարբառային կամ հազվադեպ (գրում, գտում): Ըստ այդմ կարծում ենք, որ Աղայանն ընդհանուր առմամբ ավելորդ տուրք է տվել «-ում»-ով ձևերին:

⁷ Տես Հայր Գաբրիէլ Աւետիքեան, Հայր Խաչատուր Սիրմէլեան, Հայր Սկրտիչ Աւգերեան, Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի: Վենետիկ, 1836-1837, Հայր Սկրտիչ Աւգերեան եւ Հայր Գրիգոր Ճէլալեան, Առձեռն բառարան հայկազեան լեզուի: Վենետիկ, 1865: Ռ. Ս. Ղազարեան: Գրաբարի բառարան: Ե., 2000:

⁸ Տես Ստ. Մալխասեանց, Հայերէն բացատրական բառարան: Ե., 1944, «Ժամա-

մանատրում»-ը բացատրում է որպես «հրամանատրելը, հրամանատրվելը», որոնց դիմաց, համապատասխանաբար, նշում է՝ «նբ. (հնց.) հրաման տալ» և «կր. և չբ. Հրամանատրել»-ի: Մինչդեռ «հրամանատրություն (հրամանատրություն)»-ը բացատրում է որպես «1. Հրամանատու լինելը: 2. Հրաման, թույլտվություն»: Երկրորդ իմաստն ինքնին առաջ է բերում տարակուսանք, քանի որ «վարձատրություն (վարձատրություն (հնց.))», «տեղեկատվություն», «բացատրություն» և այլ նմանատիպ բառեր ունեն նաև գործողության իմաստ:

«Հրամանատրում առաջադրանքի միջոցով», ըստ էության, նշանակում է *հրաման տալ առաջադրանքի միջոցով*, այսինքն՝ գործողություն կատարել առաջադրանքի օգնությամբ կամ կիրառմամբ, ինչը հակասում է տվյալ բառերի իմաստով պայմանավորված տրամաբանությանը, քանի որ կարող ենք հրաման տալ ռադիոկապի, համհարզի, ազդանշանների, գրավոր կամ բանավոր տեքստի միջոցով: ՌԻստի հրամանը կարող է տրվել ոչ թե առաջադրանքի միջոցով, այլ առաջադրանքի ձևով:

Ըստ Գ. Ջահուկյանի սկզբունքների՝ որևէ տերմին թարգմանելիս պետք է դրա թարգմանական համարժեքով թարգմանել դրանով կազմվող ամբողջ տերմինային համակարգը: Մինչդեռ «հրամանատրում առաջադրանքի միջոցով» արտահայտությունը չի բավարարում այդ պահանջին, որովհետև հնարավորություն չի տալիս տվյալ արտահայտության կիրառմամբ թարգմանելու *“mission command”* տերմինով կազմված ամբողջ համակարգը: Օրինակ *“mission command principles”*-ը պետք է լինի թարգմանել առաջադրանքի միջոցով հրամանատրման սկզբունքներ (հասկանալի չէ *«հրաման տալու սկզբունք»*-ը), *“mission command system”*-ը՝ «առաջադրանքի միջոցով հրամանատրման համակարգ» (*«հրաման տալու համակարգ»*), *“mission command warfighting function”*-ը՝ մարտական գործողությունների՝ առաջադրանքի միջոցով հրամանատրման գործառույթ (ստացվում է «մարտական գործողությունների հրամանատրում»): Այսպիսով՝ բերված օրինակներից ակնհայտորեն երևում է, որ ամբողջ համակարգի թարգմանությունը հնարավոր չէ:

Եվ այսպես. սույն վերլուծությամբ հիմնավոր կերպով ապացուցվում է, որ «հրամանատրում առաջադրանքի միջոցով» արտահայտությունը հակասում է Ջահուկյանի համակարգի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ ու 6-րդ կետերին և Սևակի պահանջին:

նակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան», 4 հ.: Ե., 1969, 1972, 1974, 1980, Հ. Խ. Բարսեղյան, Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական-տերմինաբանական բառարան: Ե., 1973, Փ. Մեյթիխանյան, Հայերենի ուղղագրական նոր բառարան: Ե., 2013, Ա. Սուքիասյան, Ք. Սուքիասյան, Արդի հայերենի ուղղագրական-ձևակազմական բառարան: Ե., 2002:

4. «Հրամանատրում առաջադրանքի միջոցով» արտահայտությամբ նշագրված հասկացության բովանդակային (իմաստային) վերլուծություն

Հայտնի է, որ անգլո-ամերիկյան ռազմական արվեստում լայն տարածում ստացած և *“mission command”*, կամ *“mission-type tactics”*, տերմինով անվանված հասկացության առանցքային գաղափարը մշակել էր և պրոսագերմանական բանակում որպես հայեցակարգ ներդրել Մոլտկե Ավագը: Այս հայեցակարգը գերմաներեն կոչվել է տարբեր կերպ և հաստատվել *“Auftragstaktik”* («առաջադրանքի վրա հիմնված մարտավարություն») անվամբ⁹: Այն երկրորդ համաշխարհային պատերազմում բազմիցս կիրառել էր Վերմախտը: Քանի որ այս հասկացության գերմանական և անգլո-ամերիկյան ըմբռնումները, թեև որոշ տարբերություններով հանդերձ¹⁰, մեր վերլուծության տեսակետից հիմնական գծերով համընկնում են, հարկ ենք համարում այստեղ բերել և՛ գերմաներեն, և՛ անգլերեն սահմանումները:

Բունդեսվերի մասնագիտական բառարանում այս հասկացությունը սահմանված է հետևյալ կերպ.

“Auftragstaktik”. «կառավարման այս սկզբունքը հակադիր է հրամայական կառավարման (*“Befehlstaktik”*) սկզբունքին: Դրա (*այս սկզբունքի – Ա. 2.*) համար օգտագործվում է նաև «կառավարում առաջադրանքներով» տերմինը: Հրամանատրելիս զինծառայողներին տալիս են առաջադրանք, որում տրվում (նշվում) են նպատակները, անհրաժեշտ միջոցները, որոնք պահանջվում են նպատակին հասնելու համար, ինչպես նաև որոշակի շրջանակ, որի սահմաններում զինծառայողները առաջադրանք կատարելիս ունեն գործողությունների ազատություն: Որպես այդ շրջանակի սահմաններ կարող են ծառայել, օրինակ, իրավական, տարածական, ինչպես նաև ժամանակային սահմանափակումները: Կառավարման այս ձևի առավելությունն այն է, որ զինծառայողները կարող են ձկուն կերպով արձագանքել իրավիճակի չկանխատեսված փոփոխություններին: Սակայն մարտական հրամանատարի համար դա նշանակում է իր վերահսկողության մի մասի փոխանցում»¹¹:

Ինչպես տեսնում ենք, գերմաներեն սահմանմամբ այս հասկացությունը բովանդակում է ոչ թե հրամանի տեսակ և առավել ևս հրաման տալու

⁹ Տես *Donald E. Vandergriff*. How the Germans Defined Auftragstaktik: What Mission Command is - AND - is Not. “Small Wars”, 21.06.2018 (<https://smallwarsjournal.com/jrnل/art/how-germans-defined-auftragstaktik-what-mission-command-and-not>).

¹⁰ Գերմանական և անգլո-ամերիկյան ըմբռնումների միջև եղած տարբերությունների հանգամանակից վերլուծությունը տես *Դոնալդ Է. Վանդերգրիֆ*, Նշ. աշխ, նաև՝ “Mission Command (Auftragstaktik). Useful Articles”, 08.05.2023 (<https://runway.airforce.gov.au/mission-command-auftragstaktik-useful-articles>):

¹¹ Տես “Begriffe lexikon: Bundeswehr erklärt von A-Z”, Թարգմանությամբ *Ա. Դ. Չիլինգարյանի* (<https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/begriffe-bundeswehr-glossar>):

ոճ, այլ կառավարման եղանակ: Մինչդեռ հայերենում այս մասին ակնարկ անգամ չկա:

Հիմա խոսենք անգլերենի մասին: Դրա սահմանումներից է. «Մարտական կառավարման նկատմամբ Բանակի մոտեցում, որը հնարավորություն (լիազորություն) է տալիս ենթակա օղակներում ընդունելու որոշումներ ու գործելու ապակենտրոնացված եղանակով՝ համապատասխան ստեղծված իրավիճակին»¹²: Ավելի ընդգրկուն կերպով *“Mission Command”* հասկացությունը մեկնաբանվում է որպես «հրամանատարի այնպիսի լիազորությունների իրագործում ու ղեկավարում, երբ առաջադրանքային հրամանների միջոցով հրամանատարի մտահղացման շրջանակներում սահմանավոր նախաձեռնությունը հնարավոր դարձնելու համար համատեղ ցամաքային օպերացիաների վարման ժամանակ ձկուն և հարմարվող հրամանատարները օժտվում են հրամանատարական լիազորություններով»¹³:

Այսպիսով՝ *“Auftragstaktik”* և *“Mission Command”* հայեցակարգները ձևակերպող փաստաթղթերի հետ անգամ ամենաթուրքիկ ծանոթության դեպքում ակներև է դառնում, որ դրանք վերաբերում են ոչ թե **հրաման տալուն**, այլ **կառավարման ոլորտին**:

Եզրակացություն

Վերը ներկայացված լեզվական ու բովանդակային (իմաստային) վերլուծությունները հիմնավոր կերպով և աներկբայորեն ապացուցում են, որ *“Mission Command”* (*“Auftragstaktik”*) կոչվող հասկացությունը նշագրելու համար **«ՀՐԱՄԱՆԱՏՐՈՒՄ ԱՈԱԶԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՈՎ»** արտահայտության գործածությունը և՛ լեզվական, և՛ իմաստային առումներով **ԿԻՐԱՌԵԼԻ ՉԷ**:

Դրա հետ մեկտեղ նշենք, որ այս հասկացության համար որպես հայերեն տերմին **«Հայկական բանակ»** ռազմագիտական հանդեսում 2011 թվականից ի վեր գործածվում է **«ԱՈԱԶԱԴՐԱՆՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ»-ը**: Այն արձանագրված է նաև ՀՀ ՊՆ ՊԱՀՀ-ում մշակված տերմինների բացատրական բառարանում¹⁴, որը, ի դեպ, ներառված է ինչպես ԱՄՆ-ի Կոնգրեսի, այնպես էլ ՌԴ պաշտպանության նախարարության զինվորական համալսարանի գրադարանների ֆոնդերում:

* * *

Մեր ընդդիմախոսների հիմնական փաստարկը ոչ թե գիտական է, այլ այն պնդումն է, թե բոլոր փաստաթղթերում գործածված են այն արտահայ-

¹² “FM 1-02.1, Operational Terms”, 09 March 2021, P. 1-67:

¹³ “ADP 6-0, Mission Command”, July 2019, P. 1-3:

¹⁴ Տես *Դ. Ս. Չիլինգարյան, Ե. Լ. Երզնկյան*, Պաշտպանական-անվտանգային տերմինների բացատրական հայերեն – ռուսերեն – անգլերեն, ռուսերեն – հայերեն, անգլերեն – հայերեն մեծ բառարան: Ե., 2015, էջ 290:

տությունները, որոնց դեմ գիտականության դիրքերից հանդես ենք գալիս մենք:

Սովետական Հայաստանը իր գոյության չորս տասնամյակներում ստեղծել էր շատ ավելի մեծ ծավալներով փաստաթղթային և այլ տպագիր նյութեր, որոնցում գործածվում էին «սովետական ռեսպուբլիկա», «սոցիալիստական ռեյուցիա», «պարտիա» և այլ արտահայտություններ: Սակայն առաջնորդվելով հայերենի անաղարտության ու հայեցի զարգացման սկզբունքներով՝ Կառավարությանն առընթեր Տերմինաբանական կոմիտեն ընդունեց որոշում, որով դրանց փոխարեն մտցվում էին «խորհրդային հանրապետություն», «հեղափոխություն», «կուսակցություն» և այլ հայերեն համարժեքներ¹⁵:

Համոզված ենք, որ հայոց ազգային պետությունը պակաս չափով չէ մտահոգվում հայերենի ապագայով և նրա «հայկազեան լեզուի» կերպարանքը վերականգնելու խնդրով:

¹⁵ Տես «Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու»: Ե., 2006, էջ 122: